

MARULIĆEVI DANI '92
20. travnja – 30. travnja

KATALOG
DIJELA PROGRAMA KOJI ORGANIZIRAJU

KNJIŽEVNI KRUG
MATICA HRVATSKA
NARODNO SVEUČILIŠTE
DRUŠTVO PRIJATELJA KULTURNE BAŠTINE
NAUČNA BIBLIOTEKA

SPLIT

Split, travanj 1992.

MARULIĆEVI DANI
(20. travnja – 30. travnja 1992.)

PONEDJELJAK, 20. travnja

17 sati — Crkva Sv. Frane na Obali — Otvorenje kulturne manifestacije
»Marulićevi dani«

UTORAK, 21. travnja

9.30 sati — Palača Milesi — predstavljanje zbornika *Colloquia Maruliana I* (o knjizi govore Mirko Tomasović i Bratislav Lučin)
— okrugli stol o Marku Maruliću (sudionici: dr. Mirko Tomasović, Zagreb, dr. Ivo Frangeš, Zagreb, dr. Darko Novaković, Zagreb, dr. Tonko Maroevic, Zagreb, dr. Branimir Glavičić, Zadar, prof. Klara Gönc-Maočanin, Zagreb, Herci Ganza, Split, prof. Bratislav Lučin, Split, Charles Béné, Meylan/Francuska)

18 sati — Muzej revolucije — Predavanje M. Škunce: Jakov Gotovac
— život i rad

SRIJEDA, 22. travnja

10.30 sati — Crkva Sv. Frane na Obali — Polaganje vijenca na grob i spomenik M. Marulića
— IN MEMORIAM splitskom pjesniku — začinjavcu Tonču Petrasovu-Maroviću

12 sati — Palača Milesi — Predstavljanje »Judite« u izdanju »Školske knjige« (o knjizi govori Boris Senker) i likovne mape »Judita« u izdanju Književnog kruga (o knjizi govori Josip Bratulić)

18 sati — Palača Milesi — Predstavljanje »Latinskih manjih djela I« iz edicije Sabranih djela Marka Marulića, u izdanju Književnog kruga Split (o knjizi govore: Vedran Gligo, Drago Šimundža, Branimir Glavičić, Darko Novaković)

11 sati — Narodno sveučilište — Otvaranje izložbe likovnih radova učenika osnovnih škola

ČETVRTAK, 23. travnja

11 sati — Bajamontijeva 7 — Otkrivanje spomen-ploče Jakovu Gotovcu

18 sati — Centar za odgoj i obrazovanje u kulturi »Natko Nodilo« — Svečana akademija »Marku Maruliću u čast«

18 sati — Palača Milesi — Otvorenje izložbe »Značajna izdanja Marulićevih djela«, Naučna biblioteka Split

19 sati — Foyer HNK Split — Predstavljanje knjige J. Jukića: »Budućnost religije« u izdanju Matice Hrvatske

20 sati — Katedrala Sv. Duje — Koncert sakralne glazbe izvode učenici Glazbene škole J. Hatze

PETAK, 24. travnja

12 sati — Palača Milesi — Predstavljanje trilogije Živka Jeličića »Split-ski triptih«

18 sati — Narodno sveučilište — Večer čakavske poezije šoltanskih pjesnika

18.30 sati — Foyer HNK Split — Predstavljanje časopisa »Kulturna baština« br. 21 i bibliografije časopisa Kulturna baština od broja 1–20

SUBOTA, 25. travnja

10 sati — Foyer HNK Split — Natjecanje recitatora osnovnih i srednjih škola

PONEDJELJAK, 27. travnja

10 sati — Foyer HNK — Dodjela nagrada za najbolje literarne radove učenika osnovnih i srednjih škola uz scenski nastup dramske grupe Gimnazije N. Nodilo

12 sati — Narodno sveučilište — Kviz o životu i radu M. Marulića

UTORAK, 28. travnja

Okrugli stol Matice Hrvatske uz 150. obljetnicu (Vrijeme i mjesto bit će naknadno javljeni)

12 sati — Narodno sveučilište — Kviz o životu i radu M. Marulića

18 sati — Narodno sveučilište — Predstavljanje prve pjesničke zbirke Tomislava Bogdana u izdanju biblioteke »Marko Marulić« — »Moja prva knjiga« Narodnog sveučilišta

SRIJEDA, 29. travnja

11 sati — TV-Studio Marjan — Završno natjecanje Kviza o životu i radu M. Marulića

ČETVRTAK, 30. travnja

Zatvaranje kulturne manifestacije »Marulićevi dani«

COLLOQUIA MARVLIANA I

(KNJIŽEVNI KRUG SPLIT, 1992)

Svjedoci smo neosporna fenomena: zanimanje za Marulića i njegovo djelo iz godine u godinu neprestance raste. Sve veća nazočnost oca hrvatske književnosti u današnjici očitovala se najprije izdavanjem antologijskih izbora iz opusa — izbor za ediciju Pet stoljeća hrvatske književnosti 1970, *Plavca nova* 1971, *Versi harvacki i Latinska manja djela* 1979 — a onda i pokretanjem projekta Sabranih djela inicijativom Književnog kruga u Splitu (započet 1984, dosad izišlo 11 svezaka). Usporedo je rastao i broj studija o Marulićevu djelu (uz pojedinačne objave ističu se temati u *Čakavskoj riči* 1/1972. i 1/1975. te u *Mogućnostima* 4–5/1986. i 3–4/1987), u Splitu je 1984. »Logos« organizirao znanstveni skup a 1988. Dani hvarskog kazališta posvećeni su u cijelosti Maruliću, te je izišao i zamašan zbornik radova. Pojavljuju se dvije monografije o *Davidijadi* (Winfrieda Baumanna 1984. i Andree Zlatar 1991.) i monografska sinteza *Marko Marulić Marul* Mirka Tomasovića (1989). Izdavanjem Sabranih djela motivirani su brojni autori da napišu predgovore, a sama djela postaju pristupačnija proučavateljima. Uostalom, najbolje o iznesenome svjedoči podatak da je od 644 jedinice, koliko ih bilježi *Bibliografija radova o Marku Maruliću* Nedeljke Paro, čak nešto više od polovice objelodanjeno u zadnjih dvadeset godina. Doda li se tome da je emblematska *Judita* od 1970. do danas tiskana u deset navrata — tj. isto onoliko puta koliko od 1521. do 1970 — te da doživljavamo i gotovo senzacionalne pronalaskе zagubljenih ili posve nepoznatih nam djela (rimski rukopis 1976, pisma 1989), slika je zaokružena, makar ne i potpuna (možemo tek natuknuti scenski uspjeh *Judite* u glumačkoj i lutkarskoj verziji, pripremu opere, nazočnost Marulićeva imena u nazivima nagrada, biblioteke, dramske družine, kulturne manifestacije, inicijativu — zasad nažalost neostvarenu — za osnivanje Marulićeva doma, pojačanu likovnu rezonanciju ...). Novosti o Maruliću pristižu takvim tempom da je jedan od glavnih »krivaca« za takav razvoj stvari, Mirko Tomasović, bio ponukan da počne objelodanjivati godišnji rezime svih važnijih pristiglih podataka u *Marulićevu ljetopisu*. Iz sličnih pobuda, napokon, zasniva se i okrugli stol o Maruliću, zamišljen kao redovni godišnji razgovor marulologa o tekućim istraživanjima i recentnim publikacijama. Bila je to prigoda i da se napokon pokrene specijalizirana marulološka edicija, za kojom se — iz svega rečenog je jasno — već ukazivala snažna potreba.

Prvi svezak godišnjaka *Colloquia Maruliana* Umnogome reprezentativno predočava zamisao s kojom je pokrenut: u njemu su tiskani prilozi s prvog

okruglog stola, održanog 24. travnja 1991, ali on je otvoren i za prinose koji nisu prezentirani na okruglom stolu; u njemu su raznovrsni prilozi o Marulićevim djelima i njihovoj recepciji, ali i prikaz jedne nove knjige o Maruliću te sveznalački godišnji repetitorij — *Marulićev ljetopis*. Poželjeti je da se sve te konceptijske komponente perpetuiraju, pa i osnaže, u narednim svescima, a kamo sreće kad bi se ta želja ispunila i glede zacijelo najdragocjenijeg priloga u zborniku — onoga kojemu je autor sam Marulić! No bez obzira na buduće pronalaskе Marulovih djela, od kojih još pokoje — možemo biti gotovo sigurni — čeka sretnog obretnika na nekoj od polica europskih biblioteka, valja istaknuti da se u prvom svesku *Colloquia Maruliana* našla na okupu impresivna količina tvarnih novosti o Marulićevu djelu.

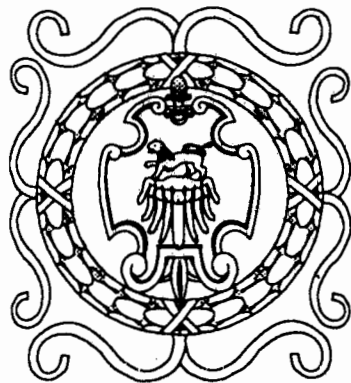
U prvom redu, predočeno nam je sedam u autografu sačuvanih Marulićevih pisama na talijanskom i latinskom, što ih je u mletačkom Državnom arhivu 1989. pronašao Miloš Milošević. Iz mnoštva važnih i zanimljivih podataka što ih donose izdvajamo ovdje samo pjesnikov osvrt na netom napisanu *Juditu*, u kojem još vibrira svježi ponos tvorca nad završenim djelom, pomiješan s plahom skromnošću što nam drevnog Marula čini toli prisnim:

»Izradio sam jedno djelce u stilu na našem materinjem jeziku, podijeljeno u šest knjiga, koje sadrži istoriju o Juditi i Holofernu. Dopršio sam ga ove prošle korizme i posvetio našem gospodinu kanoniku prvopojcu (parmanciru). Sačinjeno je na pjesnički način, dođite i pogledajte ga, reći ćete kako i slavenski jezik ima svog Dantea. Smjelost koju osjećam kada sam s vama čini da se mnogo precjenjujem.« (Post scriptum pisma Jerolimu Čipiku od 19. srpnja 1501; prijevod M. Miloševića.)

O Marulićevim europskim izdanjima i odjecima dokumentirano izvješćuje Leo Košuta, Karlo Budor i Charles Béné. Europska je recepcija Marulićeva neiscrpno vrelo novosti: identificiraju se dosad nepoznata izdanja (osobito, naravno, *Institucije*) i prijevođa, a posebice je zanimljiva Marulićeva *fortuna* u Engleskoj; kuriozum je svoje vrste da se u British Museumu čuva primjerak *Institucije* koji je prpadao Henriku VIII, s vlastoručnim njegovim zabilješkama. Engleski prijevod Marulove *Carmen de doctrina Domini nostri Jesu Christi pendentis in cruce* analizirala je Ozana Perković, dok je Bratislav Lučin u pjesmi *Od uskarsa Isusova* prepoznao palimpsest jednog latinskog sastavka Venancija Fortunata, što još jednom potvrđuje koliko nam je nedostavno poznata Marulićeva lektira. Ugled i rezonancija Marulićeva opusa u hrvatskoj tradiciji osnaženi su spoznajom da je Bartol Kašić svoj prijevod Kempenceve *Imitacije* zasnovao na Marulićevoj hrvatskoj verziji, o čemu izvješćuje Mirko Tomasović, koji je autor i već spomenutog *Marulićeva ljetopisa*. O dosad zanemarenoj temi — uvezima Marulićevih knjiga, što su svojevrsan indikator cijenjenosti tih djela kod čitatelja, piše Nevenka Bezić-Božanić.

Monografija o *Davidijadi* njemačkog slavista Winfrieda Baumanna, koju prikazuje Andrea Zlatar, jedan je od sve brojnijih signala da jača europsko zanimanje za Marulića, pa je s tom mišlju (uostalom: u vremenu kad smo bili primorani internacionalizirati naše nevolje, shvatili smo da isto valja činiti i s našim vrijednostima) svaki rad providen temeljitim sažetkom na engleskom jeziku.

Bratislav Lučin

MARKO MARULIĆ: *JUDITA*
XX. IZDANJE

(ŠKOLSKA KNJIGA, ZAGREB, 1991)

Sve donedavno, dok se nije sustavno razmatrala njegova literarna pozicija i dok se nisu bolje poznavala latinska djela, kritičko tumačenje Marulića u smislu vrednovanja i u smislu osporavanja ponajviše se ili čak isključivo usredotočavalo oko karizmatične *Judite*. Taj je spjev zadobio povlašten položaj u golemoj mu ostavštini, koju tvori petanestak podebljih svezaka proznih i pjesničkih tekstova, tematskih i žanrovskih raznovrsnih, bivao joj je zaštitni znak. Estetičke prosudbe Marula pjesnika i općenito književnika (status rodoljuba, erudita i pobožnog pisca bio mu je neprijeporan) polazile su uvijek od *Judite*, završavale li one s dvojbom ili s afirmativnim ocjenama. Može se istaknuti — s pravom, jer *Judita* sadrži temeljne postulate opusa, znakove autorske individualnosti, imanentne pjesničke te epske i pripovjedne značajke i vrline. Mnogovaljani literarni slojevi i pretapanja znatno su veći od količinske dimenzije (2 126 stihova) te, po prvotnoj zamisli, biblijske poeme s etičkom i nabožnom porukom. (...)

Na samoj završnici spjeva auktor s nekim zadovoljstvom nad obavljenim poslom veli: »Trudna toga plova ovdje jidra kala/plavca moja nova«, prispodobljujući slikovito *Juditu* s lađicom, brodicom (*plavca*), a svjestan da je ona »u versih harvacki složena« na nov način. I bi tako! S tom *plavcom* zaplovila je naša literatura u jedno novo razdoblje, preporodno, renesansno, u kojem je izborila svoje mjesto u europskom kontekstu. Marulićev spjev izdržao je dugu kušnju vremena u gotovo polutisućljetnom trajanju, a sadašnje mu je navlastito sklonu, jer je u posljednjih dvadeset godina objavljen devet puta (u XVI. st. četiri puta, u XVII. jednom, u XIX. također jednom, od 1901. do 1970. pet puta). Sudeći po tim pokazateljima, a oni su znakoviti, ovisni o onome što je za književno djelo ponajbitnije, tj. o čitateljskom zanimanju, što vrijeme više odmiče, recepcija *Judite* se pojačava. Izišla je ta stara knjiga iz knjižnica u knjižare, na scenu, likovne izložbe, privlačeći ne samo stručnjake, ljubitelje književnosti nego i glazbenike, redatelje, glumce, lutkare, slikare. Uz povijesnu važnost u konstituiranju novovjekovne hrvatske književnosti, što ju je učinilo tako privlačnom i poticajnom? *Judita* je, nema dvojbe, piščevo najnadahnutije, najprisnije ostvarenje. Iako je riječ o događaju iz *Biblije*, on je aktualiziran i individualiziran na više načina. U vizualnoj sastavnici spjeva mjestimice se nazire krajolik i okoliš Marulova zavičaja; vojska podjseća na ondašnju

ugarsko-hrvatsku konjicu (svira se u leut, javno pije, vije se crveno-bijeli stijeg); dojmljiva je toplina, stanovita tronutost u predstavljanju lika glavne junakinje, koja na trenutke paradigmatično prizivlje *gospoju* iz svjetovne lirike ili možda osobu zbog koje je čutio »ljubvenu ranu« u prohujalim mladenačkim danima; njezin herojski pothvat primjeran je u apokaliptičnomu turskom okruženju. (...)

Juditu k tomu možemo doživljavati i kao zbornik autentičnoga pjesništva, čak i kad nas ne zanima epska radnja. Možemo uživati u izvanrednim opisima prirode, prizorima prenesenim iz obična života (ribanje, gozbovanje, vojevanje), nabožnim proplamsajima u molitvenim dionicama. Opisi praskozorja, oluje na moru, ženske »urehe«, primjerice, pripadaju antologijskim mjestima hrvatske poezije. Poetizacija je, ne zaboravimo, na najvišoj metričkoj podlozi ikad postavljenoj u naših pjesnika; dvostruko srokovan dvanaesterac, koji su već iskušavali prijašnji *začinjavci* nadgradnjom, sukladno normama *visokog stila* (koji je bio propisan za epiku), u složeni versifikatoski oblik, što u biti iziskuje četvorostruku rimu. Prihvativši tolike obveze kompozicije, naracije i forme, Marulić je morao i svoje regionalno čakavsko narječje uzvisiti u literarni medij (koristeći se i svekolikom hrvatskom knjižvenom baštinom, tj. i glagoljaškom i štokavskom), pri tome zaći u neiskušane slojeve, provjeravati izražajnost i prilagodljivost medija stihu, kojeg su konstitutivni zahtjevi među najtežima što ih uopće poznajemo u europskoj versifikaciji. Zbog srokovnih i metričkih pritisaka, zbog stilskih utjecaja, kadšto je bilo nužno stvarati nove riječi i prilagođene oblike. Ima u *Juditi* i nekih jezičnih »zastranjenja« i rimatorskih nategnuća, što se lako objašnjuje njezinom pionirskom i prekretničkom pozicijom, a tvori joj neponovljivu osobnost ujedno i početničkoga i uzvišena pjesmotvora. U Marulićevu gombanju s programiranim stihom, u traženju i kovanju prave pjesničke riječi, u smotri leksika i drevnog pojmovlja, hrvatski je književni jezik prelazio u jedan viši razvojni stupanj, otkrivao se u neslućenim mogućnostima, pokraj svih nasuprotnih datosti. To su, općenito kazano, značajke i zasluge tog spjeva, po kojemu je Marko Marulić, »splitski začinjavac« (kako ga u jednoj pjesmi zazivlje Tin), stekao simbolički naziv, ali s mnogo valjanih konotacija, »oca hrvatske književnosti«.

Mirko Tomasović
(iz predgovora *Judite*)

IZDANJA »JUDITE«

1. Libar Marca Marula Splichianina Vchom ſ e u ſ dar ſ i I ſ toria Sfete udouice Iudit u ver ſ ih haruacchi ſ lo ſ ena (...)
In Vinegia per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato ad in ſ tantia de mai ſ tro Marco libraro al ſ igno del libro. Nel Anno del Signore MDXXI Adi XIII Agu ſ to. Lincilito Antonio Grimano principe uiuente.
2. Libar Marca Marula Splichianina Vchomse usdarsi Istoria Sfete udouice Iudit u uersih haruacchi slosena (...)
Impressa in Vinegia ad instantia de Miser Iacomo di negri da Lexandria de la Paia habita in Ragusi: nel Anno 1522 adi XXIX de Zenaro. Linclito Antonio Grimano principe uiuente.
3. Libar Marca Marula Splichianina Uchomse vsdarsi Istoria Sfete vdouice Iudit u versih haruacchi slosena (...)
In Vinegia per Bernardino Benalio Nel anno del Signore MCCCCXXII A. di XXX Mazo. Linclito Antonio Grimano Principe viuente.
4. Libar Marca Marula Splichianina Vchomse vsdarsi Istoria Sfete vdouice Iudit u versih haruacchi slosena (...)
In Venetia, Apresso Marco Bindoni MDLXXXVI.
5. Libar Marcha Marula Splykyanina Vchomse vzdarxi Iistoria Sfete vdouice Iudite u versih haruaschi sloxena (...)
In Venetia, Apresso Agostin et Alessandro Bindoni, MDCXXVII.
6. *Pjesme Marka Marulića*, skupio Ivan Kukuljević Sakcinski, SPH I, JAZU, Zagreb 1869, *Historija svete udovice Judite u versih hrvatski složena* (str. 1–66).
7. *Judita*. Epska pjesma u šest pjevanja. Uredio i protumačio Marcel Kušar. Uvodom popratio Petar Kasandrić. MH, Zagreb 1901.
8. *Judita*. Predgovor napisao Mihovil Kombol, tekst i tumač Marcela Kušara revidirao Vjekoslav Štefanić. »Zora«, Zagreb 1950.
9. Izdanje (faksimil) navedeno pod brojem 1, JAZU, Zagreb 1950.
10. *Judita*. Predgovor napisao Mihovil Kombol. Tekst i tumač Marcela Kušara revidirao Vjekoslav Štefanić. »Zora«, Zagreb 1968.
11. Marko Marulić, *Judita, Suzana, Pjesme*. Priredio Ivan Slamnig, PSHK 4, Zora – MH, Zagreb 1970.

12. Marko Marulić, *Plavca nova*, priredili Tonko Maroević i Mirko Tomasović, NZ Marko Marulić, Split 1971, *Judita* (pokrćena verzija), str. 43–103.
13. Marko Marulić, *JuditaPjesme*, priredio dr Marin Franićević, Školska knjiga, Zagreb 1974; isto 1976.
14. Marko Marulić, *Versi harvacki*, uredili Marin Franićević i Hrvoje Mirović, Čakavski sabor, Split 1979, *Judita*, str. 67–141.
15. *Judita*, prijevod i komentari (također i izvorni tekst) Marko Grčić, Mladost, Zagreb 1983.
16. *Judita*. Prepjevao i komentirao Nikica Kolumbić. Forum, br. 6, JAZU, Zagreb 1985, str. 1271–1328.
17. *Judita* (scenska obrada Marin Carić, tekstovna prilagodba Tonko Maroević), Tonko Maroević: *Dike ter hvaljenja*, Logos, Split 1986, str. 140–166; prvi put objavljeno u *Mogućnostima*, br. 12, Split 1984, str. 939–975.
18. Marko Marulić, *Judita*, priredio, popratio bilješkama i sastavio rječnik Milan Moguš, Književni krug, Split 1988.
19. Marko Marulić, *Judita*, predgovor Ivo Frangeš, tekst priredio i rječnik sastavio Milan Moguš, urednik Josip Bratulić, Književni krug, Split 1989.

Sastavio: *Mirko Tomasović*

LIKOVNA MAPA JUDITA

(KNJIŽEVNI KRUG SPLIT, 1991)

Ova mapa sadrži 17 reprodukcija koje su prvi put bile objavljene u svečanom izdanju Marulićeve *Judite*, kad je 1989. u Splitu započeo blagdan Književne Mediterana.

Judita, biblijska junakinja koja ne poznaje židovski biblijski kanon (uostalom kao ni Suzanu), javlja se u likovnoj umjetnosti kršćanske Evrope vrlo rano. Već u V. st. nalazi se, zajedno s Esterom, prikazana u bazilici u Noli. Nalazimo je zatim i na stranicama srednjovjekovnih iluminiranih kodeksa Istoka i Zapada. U dugim stoljećima srednjovjekovlja njen lik kao hrabre i neustrašive junakinje, koja ne šteti sebe da bi oslobodila svoj narod, prelazi i u skulpturu — Judita postaje prefiguracija Bogorodice: kao što je starozavjetna odrubila glavu Holofernu, tako je novozavjetna zgazila glavu Sotoninu. U takvoj funkciji Judita je prikazana u katedralama u Chartresu i Rouenu.

U bogatoj tradiciji fresko slikarstva nalazi se i lik Judite, a od renesanse do naših dana čest je njen lik i na platnu i na grafičkom listu. Osobito je njen lik omiljena tema u renesansi: osim ostaloga i zato što je protuteža drugoj biblijskoj junakinji, Suzani. Slikare je ta tema privlačila zbog rješavanja mrtvoga, upravo zaklanoga, muškoga tijela, kao što je u Suzani bilo slikarima zahvalno živo, prestrašeno i zamamno žensko tijelo. Judita tako postaje tema velikih slikara renesanse: S. Botticellia, Michelangela, Tintoretta, L. Cranacha, Giordano, Gentileschia.

U katalogu juditinskih tema A. Pigler (*Barockthemen*, 1956) nabrojio je gotovo dvije stotine likovnih prikaza Judite i Holoferna, od Donatella do kraja XVIII. st. Popis, zasigurno, nije potpun: od naših umjetnika spominje npr. Julija Klovića, ali nema traga bakropisima Andrije Medulića (Meldola, Schiavone). Nema, npr. ni Conrada Meita iz Wormsa. Tema Judite u evropskoj likovnoj umjetnosti intenzivnije se ponovno javlja s prijelaza iz XIX. u XX. st., sada u protuteži sa Salomom, u uzbudljivoj temi Ljubavi i Smrti, Erosa — Thanatosa. (...)

Tema *Judite*, smione žene (»smiona nje stvorenja« piše Marulić) zaokupljala je pažnju naših slikara i mimo ovoga projekta Književnoga kruga iz Splita. *Judita* kao opsesija ljudskim tijelom zaokupila je Dimitrija Popovića (1951), o čemu on u autobiografskom zapisu piše: »Judita je moja jedina opsesija. To je tema kroz koju se mutno prepleću oni elementi koji dobrim dijelom inače karakteriziraju moju umjetnost — erotizam i smrt. Kao i druge teme kojima

sam se bavio dosada, tako je i ova imala svoj unutrašnji rast i logiku razvoja«. I još zaključno: »Judita otkriva jednu metodu moga rada, razlaganje mojih opsesija, što ne teku po širini već po dubini.«

Ljubo Ivančić (1925), Ivan Lovrenčić (1917), Jakov Pavić (1927) i Zlatko Prica (1916) javljaju se s juditinskom temom nakon bogatoga likovnog iskustva kojim je prošla ta generacija hrvatskih slikara, odgojena u živoj klimi stvaralaštva predratnoga Zagreba. Svaki od njih izgradio je opus, ali su i ovoj temi pristupili sa žarom prvog susreta.

Josip Biffel (1933), Vasilije Jordan (1934) i Mile Skračić (1933) ostaju i ovdje u čvrstom figurativnom tretmanu Juditine teme, izbjegavajući ilustrativnost, unoseći u oslikani prostor dramatičnost zbivanja — i kad je riječ o susretu pod šatorom, o povratku s krvavim plijenom ili o krvavom trofeju.

Petar Jakelić (1938) i Vlado Jakelić (1943) Juditi kao temi prilaze sa figurativnim opredjeljenjem, karakterističnim za njihov raniji rad. Kod Petra je naglašeniji manirizam i anahronizam, kod Vlade hiperrealizam, ali koji se okreće bogatoj likovnoj tradiciji; u njega se osobe i interijeri sukladno suživljuju. Judita Josipa Botterija Dina (1943) lijepa je moderna svetica s gotičkoga vitraža, s glavom Holofernovom kao zalogom da je jedno zlo pobijeđeno i da je mir zavladao svijetom. Suzdržan kolorit pojačava osjećaj mira kao povijesne razdjelnice.

Rudi Labaš (1941), sigurnim potezom, skladnim kolorističkim ugođajem, pokriva žestinu »bijafranske« manire. Obred pokazivanja glave — koja je odgurnuta u prošlost — nije završen; zlo holofernovske provenijencije još prijeti. Šteta što ovdje nije još neki slikar iz grupe »Bijafra«, kojima bi, očito, juditinska tema bila bliska, žestinom angažmana prirodjena. Ivica Šiško (1946) svojom *Juditom* kao da zaokružuje traganja prema ikoničkom, ne napuštajući iskustva kolorizma.

Čak je troje slikara zaokupljeno temom *Judite* rođeno 1951.: Dimitrije Popović, Željko Lapuh i Dubravka Babić. Željko Lapuh u maniri je svoga slikarstva, s izrazitom i maštovitom figuracijom; Dubravka Babić u suhoj igli, žestokim crtežom, opisala je dvije glave, od kojih je Juditina još živa sudbinskim nitima povezana s Holofernovom mrtvom, prizivajući temu o Ljubavi i Smrti. Žestokim koloritom ovoj mladoj skupini slikara pripada i Zlatan Vrkljan koji širokim zahvatom zaustavlja prostor slike, ograđujući ga mekim crtežom i žestokom bojom. Matko Trebotić (1945) već je 1985. svojim grafikama izrazio poštovanje Marulića i njegovu djelu. *Ploče pamćenja Knjiga poštovanja* sadrži 20 akvareliranih bakropisa na marulićevske teme, s tekstom Tonka Maroevića. Nije, zato, bilo teško Trebotiću vratiti se Marulićevoj *Juditi* kao izvoru traganja za duhovnim i stvarnim zavičajem.

Marko Marulić Splitsanin (1450–1524), živ pjesnik, otvorio je svečanost Knjige Mediterana. Ove godine, u posebnim ratnim prilikama, juditinskoj tj. ratnoj se temi pridružuju ovom mapom suvremeni hrvatski slikari dokazujući da Marulićeva *Judita* nije samo književnopovijesni i kulturnopovijesni spomenik Hrvata nego vitalno djelo kadro pobuditi i potaknuti i likovnu imaginaciju.

Josip Bratulić
(iz predgovora likovnoj mapi *Judita*)

LATINSKA MANJA DJELA I

(KNJIŽEVNI KRUG SPLIT, 1992)

Od opsežita Marulićeva latinskog opusa dosad su u Sabranim djelima tiskani najzamašniji spisi: spjev *Davidijada*, teološko–moralna »trilogija«: *Institucija*, *Evangelistar* i *De humilitate*, te biblijski kompendij *Starozavjetne ličnosti*. I dok je u velikim latinskim proznim djelima Marulić izrazito orijentiran na religiozno–instruktivne i praktično–moralističke teme i ciljeve, u kraćim će svojim spisima iskazati svu širinu humanističkoga duha, u rasponu od antikvarskih interesa (*Tumač starih natpisa*), preko povijesnih (prijevod dijela *Ljetopisa popa Dukljanina*) i povijesnopolemičkih tema (*Protiv onih koji tvrde da je blaženi Jeronim bio Talijan*), do razmatranja poetičkih načela (*Dijalog o Herkulu*) i, napokon, sasvim neposredne zauzetosti u suvremenim zbivanjima (*Poslanica papi Hadrijanu VI*). Dakako, i u njima će biti nazočna neizbježna moralistička nota, ali posredovana ili motivirana građom koja često izlazi iz okvira neposredne kršćansko-religiozne tematike i odaje autorovu sinkroniziranost s europskim duhovnim gibanjima.

Prva knjiga latinskih manjih djela donosi četiri teksta: poslanicu Tomi Nigeru, *Dijalog o Herkulu*, *Pripovijed o Kristovu posljednjem sudu* i *Pedeset priča*. Osobito je zanimljiva Marulićeva poslanica Tomi Nigeru, kojom mu posvećuje svojega *Herkula*, jer mu u njoj ujedno zahvaljuje na poslanim knjigama Erazma Roterdamskog, izražavajući divljenje spram djela toga glasovitog humanista, koje ga se duboko dojmilo ne samo pobožnošću i učenošću, nego nadalje rječitosti, tj. ljepotom stila.

Dijalog o Herkulu rasprava je između Bogoslova i Pjesnika o vrijednosti poganske mitologije i prikladnosti njezine literarne obradbe. Tema bijaše u ono vrijeme aktualna a Marulić ju je iznio vješto i znalački: dok Pjesnik ostaje na razini divljenja Herkulovu nenadmašnu junaštvu i tjelesnoj snazi te izjavljuje da samo djela takvih heroja drži dostojnima da se opjevaju, Bogoslov ukazuje da je najjači onaj tko je svladao samoga sebe te neobično vještom alegorijskom raščlambom Herkulovih poduhvata dokazuje svoju polaznu tvrdnju kako svaki kršćanin kreposnim životom i duhovnom snagom kudikamo nadmašuje i samoga proslavljenog *Herkula*.

Pripadajući tematski u krug neposredno religiozno–moralističkih djela, *Propovijed o Kristovu posljednjem sudu* razotkriva uz to izrazitu književnu intenciju autorovu. Pri tome su i tema posljednjeg suda i oblik propovijedi dobro poznati i česti, ali ih je Marulić aktualizirao pozivom kršćanskim na-

Macl Maruli quinquaginta Parabolae incipiunt.

De fide christiana. Parabolae. j.

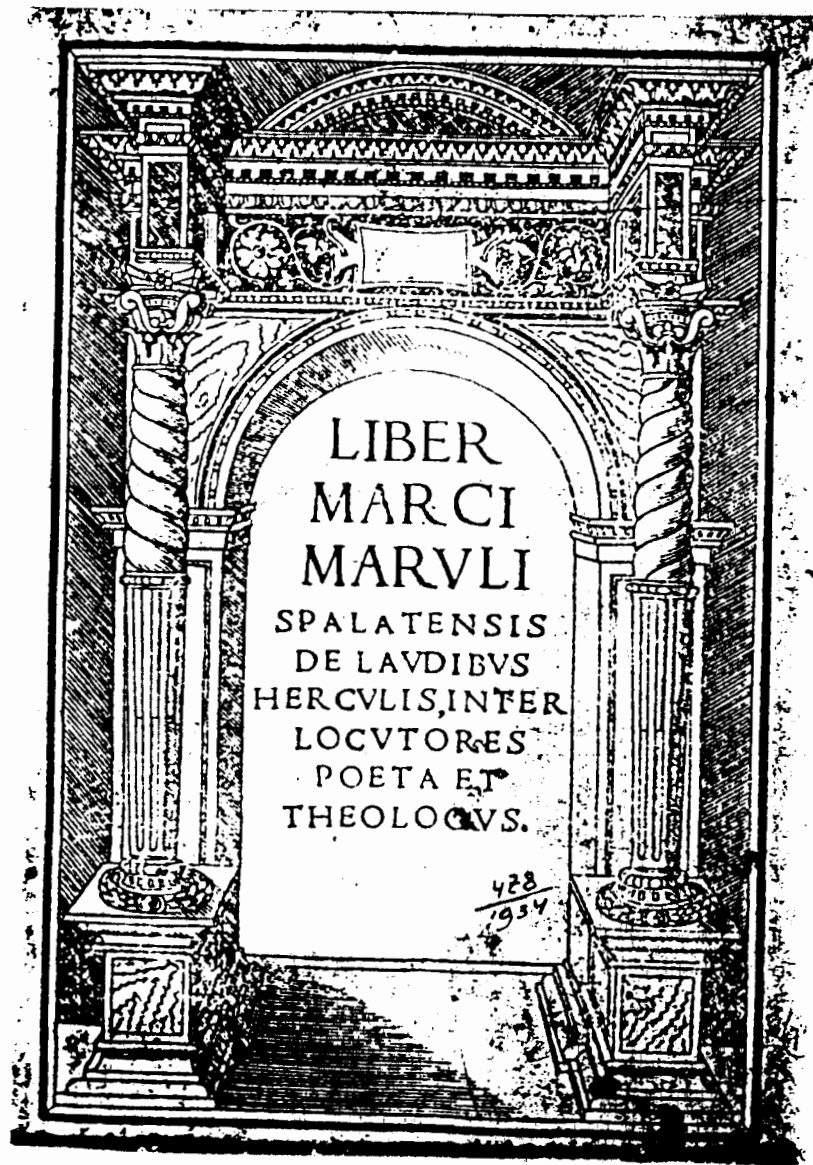

Hic puelle tres/quarū nomina hēd
 Eritas/Dubitas/Falsitas. Hic oc
 curreō homo q̄suis vlt sibi iter ostē
 derēt Hierosolimā versus p̄gere vo
 lent'ne ignarus erret. Uritas vlt
 q̄ rectissima certissimoq; erat mōstrā
 uit monens vt neq; ad dexterā neq;
 ad sinistrāz declinaret si deuiare noller. Dubitas vero
 fronte paululum suspēnsa mutātib;queq; labellis am
 bigere se dixit; an itā esset vt veritās affirmabat. Falsi
 tas autē itā esse omnino negauit alijm; longe di
 uersum tramitem indicabat. Homo hēctus cui de rit
 bus tam variē sententijs crēderet; postq̄ rogando
 singularum nomina didicit prudētē p̄fecto soli veritās
 et fidem adhibendam esse iudicauit. Igitur iter ingres
 sus/co quo volebat peruenit. Nec parabolā fidei ē.
 Qui x̄po credūt/nō errant;q; x̄p̄s veritas est. Dubita
 re autē philosophorū est qui nihil certi affirmant. Con
 traria vero sentire gentiliū fuit; non vnū deum/s; pla
 rimos confidentiū atq; colentium. Solus itaq; recti
 viam tenet; qui veritati;que christus est; crede. In x̄pm
 credendo ad celestem hierosolimā;quo ille ascendit/
 peruenit. Ubi sum ego inquit ille & minister me^o eris.
 Quomodo autē minister ei^o est q̄ vel dubitat vel nō cre
 dit. Talis p̄fecto infidelitatis minister est non christi.

De illo qui de fide dubitat. Parabolae. h.

Homo turrim edificaturus partem fundamenti
 posuit supra petram/partem supra bācnam. Je

Treća stranica prvog izdanja Marulićevih Priča — Mleci 1510.

*Liber Marci Maruli Spalatensis de Laudibus Herculis,
Interlocutores poeta et theologus (Naslovna stranica mletačkog izdanja
Dijaloga o Herkulu iz 1524)*

rodima na složnu borbu protiv Antikrista u liku Turaka, a svoja razmatranja o svršetku svijeta bogato je argumentirao i navođenjem poganskih, antičkih pisaca (Heraklit, Platon, Seneka, Vergilije). Asketsku temu Marulić je zaodjenio u dotjeran humanistički diskurs, pa je po meritornu sudu Branimira Glavičića ovo djelo »upravo najbolji obrazac Marulićeve govorničke proze«.

Pedeset priča zamišljene su kao zbirka kratkih, po uzoru na novozavjetne parabole sastavljenih, tekstova u svrhu promicanja kršćanskih načela življenja. Kako bi poslužile kao građa u propovijedima za puk, sastavljene su navlaš s krajnjom jednostavnošću i tematski vezane uz svakidašnjicu i uz obična ljudska zanimanja. Svaka je popraćena kadšto duljim, kadšto kraćim didaktičnim tumačenjem »prenesenog značenja« priče.

Navedeni Marulićevi spisi tiskani su, kao i uvijek u Sabranim djelima, u izvorniku i u prijevodu Branimira Glavičića, no knjiga je k tome i pravi zbornik radova o Maruliću jer sadrži čak deset predgovora vrsnih poznavalaca njegova opusa (Branimir Glavičić, Zlatko Posavac, Mirko Tomasović, Drago Šimunčić, Franjo Šanjek, Darko Novaković).

Latinska manja djela I predaju se javnosti kao jedanaesti tiskani svezak edicije *Opera omnia*, koja time zalazi u drugu polovicu svojeg ostvarenja. Uzornom opremom (predgovori, kritički priređeni izvornik, prijevod, ilustracije, indeksi) knjiga reprezentira visoki uređivački standard edicije te se poticajno podastire zainteresiranoj čitatelju i proučavatelju Marulova djela, koje sveudilj iziskuje nove interpretacije i vrednovanja.

Bratislav Lučin

SABRANA DJELA MARKA MARULIĆA

Izišlo iz tiska:

Davidijada
Evangelistar I
Evangelistar II
Institucija I
Institucija II
Institucija III
Judita
Naslidovan'je
De humilitate
Starozavjetne ličnosti
Latinska manja djela I

U tisku: *Pisni razlike*

U pripremi:

Hrvatska proza
Dijaloški stihovi
Latinska manja djela II
Multa et varia I
Multa et varia II
Latinski stihovi
Incerta (djela pripisivana Maruliću)
Rječnik Marka Marulića
Znanstveni prilozi o Marku Maruliću

TVRĐAVA NA BRDU

Knjiga nagrađena na prošlogodišnjim »Marulićevim danima«

(NARODNO SVEUČILIŠTE, SPLIT)

Pjesnik T. Bogdan predstavnik je generacije koja u procijepu vremena i postojanja ne zaobilazi egzistencijalne izazove, ne zaklanja se sjenama obmane i varljivim nadama.

Oči u oči sa svijetom, korak u korak s životom osluškuje njegovo bilo i predaje mu se bez nagodbe i pomirbe.

Pjesme T. Bogdana nisu dijalog ni oporba s egzistencijalnim izazovima. Njihova duhovna prostranstva streme iz zatvorenosti bića uvrnuta pogleda u dubinu sebe, u svoje ponore, u kojima ključa životna snaga, sluteća, razorna i opsjedajuća, zatočena u zidovima praznih ploha »misaonim barijerama« koje odzračuju svjetlost i čistoću početka.

*Rodih se potokom
koji pohodi brdo.*

Negacija sile teže iskorak je u samotništvo, gubitak prisnosti i zajedništva sa svijetom, napajanje na vlastitoj žudnji da se preživi i traje na putovima koji ne vode nikuda.

Susret s vlastitom ogoljelosti, osjećaj vlastite epiderme u pustinjama egzistencijalne tjeskobe pomirenje je s trajanjem, opstankom bez lica i prepoznatljivosti u poznatom.

Teško je zakoračiti u trajanje ako je gađenje »duboko i silovito poput sumnje« stajalo na početku puta bez putokaza, puta koji ne zove dalje, ne nudi se i ne obećava. Ishodište, početak hoda istovremeno je njegov kraj, međuprostora nema. Zbijenost u epicentar svoje vlastite usudnosti žarište je stalnog vraćanja u sebe, samooslobađanje u izvanvremenske i bezprostorne kovitlace po vertikalni uspona i pada na dno ili »negdje iznad«.

To je vertikala odabrane samoće modernog Narcisa koji se ogleda i rasprostire u njoj hvatajući obrise iskrivljenih kontura svoga lika i lika svijeta koji je istost i neiskazivost, bolje reći pustinja koja se boji života i budno pazi da dubinske vode ne proključaju u oazi kao iznenađenje i izazov njegovoj odluci da traje okrenut nad bezdanom. Iz pjesme u pjesmu ta se saznanja potvrđuju s neznatnim varijacijama ostavljajući dojam o misaonoj zrelosti koja potiskuje emotivnost braneći joj da poteče spontano kao što mladosti dolikuje.

Ova poezija zavređuje pozornost jer najavljuje pjesnika izrazite snage i misli i riječi u dosluhu s vremenom koje će obilježiti generacija čiji glasnogovornik i savjest može postati Tomislav Bogdan.

Smilja Grimani

DRUŠTVO PRIJATELJA KULTURNE BAŠTINE, SPLIT

Društvo prijatelja kulturne baštine Splita i ove se godine uključuje kao jedan od suorganizatora Marulićevih dana.

Poznato je da od samog osnutka, ovo društvo slavi 22. travnja kao Dan Društva prijatelja kulturne baštine. Na taj se datum, već po tradiciji, polaže lovor-vijenac na grob Marka Marulića u crkvi sv. Frane i njegov spomenik na Trgu preporoda.

U programu ovogodišnjih Marulićevih dana održat će se predstavljanje netom tiskanog 21. broja časopisa »Kulturna baština«, kao i posebnog izdanja Bibliografija članaka Kulturne baštine od 1. do 20. broja.

Budući da je ove godine deseta obljetnica smrti Jakova Gotovca Društvo prijatelja kulturne baštine otkrit će ploču s reljefom ovom velikom hrvatskom skladatelju na rodnoj kući u Bajamontijevoj ulici br 7.

Ovom prigodom dr. Mirjana Škunca održat će posebno predavanje za pučanstvo o skladatelju Jakovu Gotovcu.

Antun Sapunar

UZ IZLOŽBU:

MARKO MARULIĆ: TISKANA DJELA (1506–1992)

Manifestacija »Marulićevi dani« održava se ove godine po drugi put. Naučna biblioteka se pridružila organizatorima i priredila izložbu koju smo nazvali »MARKO MARULIĆ: TISKANA DJELA (1506–1992)«.

U posljednjih četrdeset godina ovo je treća izložba postavljena u Splitu u čast ovoga velikana hrvatske pisane riječi: prvi put, 1950. godine u sklopu velike proslave 500–te obljetnice pjesnikova rođenja i 1971. godine o 450–oj obljetnici tiskanja prvog izdanja »Judite«.

Ovaj grad živi s Marulićem, odaje mu počast, tiska njegova sabrana djela ne samo stoga jer je emotivno vezan za njega kao »oca hrvatske književnosti« koji je prionio slavu Splita. Vraćati se Maruliću znači održavati kulturni kontinuitet, imati drugi odnos prema baštini, živjeti u njoj i s njom. Marulić je inspiracija koja uznemirava književnike i umjetnike, velika tema koja stalno budi novi interes za njegovo djelo i misao. Za bibliotekare kao i za sve ljubitelje knjiga i bibliofile, on je dalek i zagonetan, obavijen magijom vremena i riječi koja se naslućuje u knjizi kao sublimnom predmetu u koji je ugrađeno najveće čovjekovo civilizacijsko dostignuće. Ali, on je i prisutan dokle je i knjiga prisutna. Stoga, raditi izložbu o Maruliću ne znači samo vraćati se njemu nego i knjizi samoj, njezinim počecima i njezinoj sadašnjosti.

Naša je želja bila da na ovoj izložbi predstavimo brojna Marulićeva tiskana djela, počevši od »Institucija« koje su tiskane 1506. god. u Veneciji, do posljednjeg koje u Splitu upravo izlazi iz tiska. Ostvarili smo veliki dio toga plana i prikupili 117 različitih izdaja njegovih djela. Jedan dio će biti predstavljen originalima a dio pak, fotografijama naslovnih stranica. U ratom zahvaćenoj Hrvatskoj briga za očuvanje baštine imperativ je za očuvanje identiteta. Poštujući želju svake knjižnice kojoj smo se obratili, da primamo očuvanu svoju građu i za buduće generacije molili smo ih da nam izrade i pošalju fotografije na čemu im zahvaljujemo. Mnoga izdanja ipak, nismo uspjeli prikupiti. Nešto zbog kratkoga roka za pripremu a nešto i zbog nastalih prilika.

Knjige ili fotografije za ovu izložbu osim Naučne biblioteke ustupile su: Biblioteka Arheološkog muzeja, Knjižnica dominikanskog samostana u Splitu, Nadbiskupijsko sjemenište — »Biblioteka Ivan Paštrić«, Knjižnica franjevačkog samostana u Makarskoj, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Knjižnica HAZU, Naučna biblioteka Zadar.

Izvan Hrvatske, našoj molbi da nam pošalju mikrofilmove naslovnih stranica nekih Marulićevih djela koje posjeduju u svom fondu ljubavno su se odazvale: Biblioteka Narodowa Warszawa, Biblioteca Cantonale Lugano, Biblioteca Universitaria Genova, Biblioteca Nacional Madrid.

Ovom izložbom htjeli smo zorno pokazati da Marulić ne pripada samo Splitu ni samo baštini. Interes za njega danas nije unaprijed određen zadanim atributima ni omeđen granicama Splita i Hrvatske. Marulić je europski pisac čije mjesto europska književna kritika tek treba otkriti a mi im u tome trebamo pomoći pa i ovom izložbom.

U Prilikama u kojima smo se našli i u kojima se nalazimo još uvijek, produbila se duhovna veza hrvatskih intelektualaca s Marulićem na liniji njegove humanističke misli. Vremenski skok koji je pri tome učinjen samo govori o potrebi drugačijeg odnosa spram tradicije i uspostavljanju kontinuiteta s njome, te o potrebi nove valorizacije doprinosna Hrvatske u europskoj baštini.

Ivanka Kuić

Organizatori
Marulićevih dana '92:

*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zavod za znanstveni i umjetnički rad
Matica hrvatska
Hrvatsko narodno kazalište
Književni krug
Narodno sveučilište
Društvo prijatelja kulturne baštine
Naučna biblioteka*

Izdavač:
Književni krug, Split

Za izdavača:
Nevenka Bezić-Božanić

Urednik:
Bratislav Lučin

Naklada:
100 primjeraka